

IORGU IORDAN

Limba română actuală. O gramatică a greșelilor (1943)*

(fragment)

... ingura încheiere pe care o putem trage în mod logic este că afirmația, mereu repetată, despre viața cu adevărat bogată și variată a limbii noastre actuale se dovedește a fi o realitate. (...) Marele lingvist elvețian, de origine și educație franceză, Jules Gilliéron, a spus, cu prilejul unei discuții polemice în jurul titlului *Pathologie et thérapeutique verbales*, pe care-l dăduse citorva dintre studiile sale, că viața presupune și moarte: nimic din ce trăiește pe această lume nu este nepieritor. Modificând puțin ideea fostului meu profesor, pot afirma, cu aceeași dreptate, că viața înseamnă luptă, iar lupta implică nu numai succese, ci și înfrângeri. Prin oamenii care o vorbesc, limba are de luptat cu două forțe: una, centripetă, cere respect pentru tradiție, cealaltă, centrifugă, împinge la inovații.

Un echilibru stabil și definitiv între aceste două tendințe nu-i nici posibil, nici de dorit. Realizarea lui ar provoca moartea limbii. Numai idiomele dispărute cu vremea, cum sînt, de pildă, greaca veche și latina, au ajuns, în momentul cînd nu le mai vorbea nimeni (decît, cel mult, umaniștii din toate timpurile, care și le-au apropiat însă pe calea artificială a studiului), la acest echilibru statornic, echivalent cu moartea. Existența lor actuală se reduce la textele de acum două mii de ani, cărora chiar filologii cei mai erudiți și mai talentați nu izbutesc să le insuflă viață decît numai în privința conținutului. O limbă vie, vorbită de oameni care și-o însușesc oarecum prin naștere și o deprind apoi prin contact permanent cu conașionalii lor, se află într-o continuă transformare, deci într-o instabilitate permanentă.

Și totuși, un anumit echilibru se realizează prin forța lucrurilor. Abaterile de la uzul tradițional sînt opera unui număr restrîns de indivizi. Pentru a se putea răspîndi și, eventual, generaliza, ele trebuiesc „aprobate” (tacit, bine înțeles) de marea masă a subiecților vorbitoare, care și în acest domeniu este prin definiție conservatoare. Tendința revoluționară a inovatorilor se izbește de tradiționalismul majorității covârșitoare a colectivității lingvistice, care exercită, cu ajutorul simțului înnăscut pentru graiul matern, un control sever asupra inovațiilor: acceptă pe cele conforme cu spiritul sau sistemul limbii respective și respinge pe celelalte. În chipul acesta se ajunge, dacă nu la un echilibru propriu zis, cel puțin la un compromis convenabil, care garantează o evoluție lingvistică normală.

Situația se prezintă, așadar, exact ca în viața politico-socială, a cărei expresie este, într'o largă măsură, limbajul uman. Și, iarăși întocmai ca acolo, constatăm dealungul veacurilor epoci de relativă acalmie, cînd domină spiritul tradiționalist, și epoci agitate, pe care istoricii obișnuiesc să le numească epoci de criză. Între aspectul vieții sociale, cu toate ramurile ei de activitate, și acela al limbii există nu numai un paralelism desăvîrșit, ci și o strictă dependență. Căci aceeași oameni, cu același suflet, lucrează pretutindeni: calmul sau zbuciumul din domeniul strict social se manifestă, vrînd nevrînd, și în limbă.

Omenirea întreagă și, odată cu ea, poporul nostru, se află astăzi într'un moment de criză, mai teribilă decît niciodată. Aceasta înseamnă că limba însăși trece printr'o fază critică. Dezvoltările conținute în paginile cărții de față ilustrează, cu prisosință, o astfel de afirmație. Cine crede că poate avea motive de îngrijorare se poate consola cu constatarea, repetată de nenumărate ori, că atîta timp cît o limbă trăiește, grație oamenilor care o vorbesc, crizele sînt inevitabile și sfîrșesc, dacă organismul lingvistic posedă forța de rezistență necesară, ceea ce este, evident, cazul nostru, printr'o îmbogățire și o perfecționare a mijloacelor ei de expresie.

Timpul zboară

* Menținem ortografia epocii.